

С.С. Шакеев*, э.ғ.к., доцент¹

К.А. Невматулина, PhD, доцент²

Л.А. Темірбекова, магистр, аға оқытушы¹

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті,

Қарағанды қ., Қазақстан¹

Қазақтұтынуодағы Қарағанды университеті,

Қарағанды қ., Қазақстан²

* – негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: sayan.79@mail.ru

ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ БІРЛЕСТІКТЕРДІҢ ӘРТҮРЛІ ТҮРЛЕРІНДЕГІ ШАРУАШЫЛЫҚ ЖҮРГІЗУ ЖАҒДАЙЛАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Зерттеу мақсаты: ұлттық шаруашылықтардың өзара байланысы мен өзара тәуелділігінің күшеюі жағдайында шаруашылық өмірді интернационалдандыру әлемдік ауқымда өндірістің ұлттық факторларын бірыңғай өсімін молайту үдерісіне енгізуге негізделген әлемдік шаруашылық байланыстарының сапалы жаңа кезеңіне өтеді. Екі деңгейде – жаһандық және аймақтық деңгейде дами отырып, интеграциялық үдеріс бір жағынан ұлттық экономикалардың әлемдік экономикаға тәуелділігінің артуымен, екінші жағынан топтарға біріккен елдердің экономикалық жақындасуымен сипатталады. Пайдаланылған зерттеу әдістері: зерттеудің әдістемелік негізін абстрактіден нақтыға, талдау мен синтезге, жүйелік талдауға көтерілудің жалпы ғылыми әдістері құрады, статистикалық және салыстырмалы талдау әдістері қолданылды. Зерттеу нәтижелері: экономикалық жағдайлардың ерекшеліктерін талдау және синтездеу интеграциялық кеңістіктердің экономикалық табиғатын түсіндіруге және олардың генезисі мен жұмысында жалпы және ерекше бөлуге мүмкіндік берді. Ұлттық экономикалардың әрқайсысы интеграцияның белгілі бір нысандарының басымдықтарын анықтайтын жалпы және нақты факторлардың әсерінен әлемдік экономикаға біріктіріледі. Зерттеу қорытындылары: интеграциялық бірлестіктерді іске асыру тәжірибесі көрсеткендей, бұл форма экономиканы трансұлттандыру үдерісінің өтемақысының бір түрі болып табылады және экономикалық даму деңгейі жақын елдер тобында жақсы нәтижелерге әкеледі.

Кілт сөздер: интеграция, жаһандану, трансұлттықтандыру, бірлестіктер, ұлттық экономикалар, аумақтық топтар, қауымдастықтар, сауданы ырықтандыру, экономикалық қатынастар, кеден саясаты.

Ключевые слова: интеграция, глобализация, транснационализация, объединения, национальные экономики, территориальные группировки, сообщества, либерализация торговли, экономические связи, таможенная политика.

Keywords: integration, globalization, transnationalization, associations, national economies, territorial groupings, communities, trade liberalization, economic relations, customs policy.

Кіріспе. Қазіргі әлем аймақтық экономикалық бірлестіктерді қалыптастырудың өзара байланысты үдерістерінің күрделі араласуымен сипатталады. Алайда, олар ресми интеграциялық топтарды құру нәтижесінде ғана емес, солармен бірлесе отырып пайда болады. Бұл жерде корпоративтік аймақтық экономикалық интеграция үдерісі де маңызды рөл атқарады. XX ғасырдың 80-90-шы жылдарының басында жаһандану үдерісі өзара байланысты екі құбылысты тудырды: біріншісі мемлекет – ұлт рөлінің құлдырауы және сонымен қатар, екіншісі аймақтық бірлестіктердің (блоклардың) пайда болуы. Бұл ретте қазіргі жағдайда өңірлік интеграция әлемдік дамудың басым үрдісіне айналып келеді. Шын мәнінде, қазіргі таңда бүкіл әлем аймақтық блоклардың жиынтығы болып табылады. Батыс Еуропада, Солтүстік және Оңтүстік Америкада, Оңтүстік - Шығыс Азияда, посткеңестік кеңістікте және Африка елдерінде ортақ экономикалық және геосаяси мүдделермен байланысты ірі аймақтық бірлестіктер жұмыс жасап жатыр. Қазіргі уақытта әлемде аймақтық сипаттағы 200-ден астам интеграциялық модельдер бар. Олардың әрқайсысы интеграцияның белгілі бір нысандарының басымдықтарын анықтайтын жалпы және нақты факторлардың әсерінен әлемдік экономикаға біріктіріледі. Зерттеудің мақсаты – ұлттық экономикалық кеңістіктердің интеграциясының әртүрлі түрлеріндегі шаруашылық жүргізу жағдайларының институционалдық ерекшеліктерін анықтау және әлемдік экономиканың жаһандануы аясында, олар біріктіретін мемлекеттер тобының ұлттық мүдделерін қорғауға бағытталған әртүрлі интеграциялық бірлестіктерді салыстыру болып табылады. Интеграция үдерістерін зерттеу, сондай-ақ институционалдық кеңістік пен мемлекеттік инфрақұрылымдық саясаттың әртүрлі интеграциялық

бірлестіктердің жылдамдығы мен әсеріне тигізетін әсерін талдау ғылыми зерттеу үшін өзекті тақырып болып табылады [1; 2; 3].

Материалдар және әдістер. Зерттеудің әдістемелік негізін абстрактіден нақтыға, талдау мен синтезге, жүйелік талдауға көтерілудің жалпы ғылыми әдістері құрады. Статистикалық және салыстырмалы талдау әдістері қолданылды.

Әдебиеттік шолу. Халықаралық интеграциялық өзара іс-қимыл мәселесі жетекші отандық және шетелдік экономистердің зерттеулерінде басты орын алды, мысалы, Либман А.М., Хейфец Б. А. [1], Ғазалиев А. М. [2], Сатыбалдин С. С. [4] және тағы басқалар.

Либман А.М., Хейфец Б.А.: «...интеграция ұлттық экономикалардың өзара әрекеттесуінің нәтижесі ғана емес, сонымен қатар өсу үдерісі болып табылады».

Сатыбалдин С.С.: «...XX ғасырдың екінші жартысынан бастап еуропалық ортақ нарық, Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінің ассоциациясы (ОШАЕА) және басқалары сияқты аймақтық және басқа да интеграциялық бірлестіктердің дамуы басталды. Көптеген елдер аймақтық қажеттіліктерді ескере отырып, экономикалық одақтар құрды...».

Ғазалиев А.М.: «Бәсекеге қабілеттілікті арттырудың маңызды құралы ірілендіру және интеграция үдерістері болды. Өңірлік және субөңірлік интеграция жаһандану жағдайында тек корпоративтік деңгейден ұлттық деңгейге дейін үстем үрдіске айналуға».

Жоғарыда аталған мәселелерді әзірлеудің жоғары деңгейіне қарамастан, интеграциялық бірлестіктердің әртүрлі түрлеріндегі шаруашылық жүргізу жағдайларының ерекшеліктері өзекті мәселе болып табылады, өйткені қазіргі кезеңде оның мүмкіндіктерін толық іске асыру үшін интеграцияны жеделдету бойынша ұсыныстар әзірлеу үшін осы үдерісті барабар бағалау қажет.

Негізгі бөлім. Қазіргі уақытта әлемде аймақтық сипаттағы 200-ден астам интеграциялық модельдер бар. Еуропалық Одақ (ЕО), Солтүстік Американың еркін сауда аймағы (НАФТА), Оңтүстік - Шығыс Азия елдерінің қауымдастығы (ОШАЕА), Оңтүстік Американың ортақ нарығы (МЕРКОСУР), Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы (ТМД), Еуразиялық экономикалық қоғамдастық (ЕурАзӘҚ), Бірыңғай экономикалық кеңістік (БЭК) ең танымал интеграциялық бірлестіктер болып табылады. Бұл аймақтық интеграциялық құрылымдар әр түрлі уақытта пайда болды және олардың дамуының әртүрлі кезеңдерінде [5; 6; 7; 8].

1. Еуропалық Одақ – бұл бейбітшілік пен өркендеу үшін бірлескен қызметті жүзеге асыру үшін құрылған демократиялық Еуропа елдерінің бірлестігі.

Еуропалық Одақты құру мақсаты – қатысушы елдер арасындағы саудадағы барлық шектеулерді жою; үшінші елдермен саудадағы жалпы кедендік тарифті белгілеу; адамдардың, капиталдар мен қызметтердің еркін қозғалысы үшін шектеулерді жою; валюта одағын құру; салық жүйесін біріздендіру; заңнаманы жақындастыру.

2. Солтүстік Америка НАФТА – Солтүстік Американың еркін сауда аймағы аясында интеграциямен қамтылған. НАФТА – әлемдегі ең ірі еркін сауда аймақтарының бірі. НАФТА аясында ЕО сияқты ұлттықтан жоғары басқару құрылымдары құрылған жоқ. НАФТА-ның институционалдық құрылымы бірқатар комиссиялар мен комитеттерді қамтиды, олардың ең бастысы үш елдің сауда министрлері деңгейіндегі Еркін сауда жөніндегі комиссия болып табылады.

Үш жақты шартты жүргізу шеңберіне келесілер кіреді:

- тауарлар мен қызметтер саудасындағы кедергілерді жою;
- зияткерлік меншік құқықтарын қорғау жүйесін құру;
- инвестициялық ағындарды ырықтандыру (кемсітпеушілік режимі);
- мүше елдер арасындағы дауларды реттеу тетігін қалыптастыру.

3. ОШАЕА – Оңтүстік - Шығыс Азия елдерінің қауымдастығы. Дәл осы ұйым Азия-Тынық мұхиты аймағында интеграциялық үдерісті бастады және Азияның ең серпінді жаңа индустриалды елдері біріктірілді.

Азиялық интеграцияның орталық күші мыналар болып табылады: әлемдік сауда жолдарының қиылысындағы стратегиялық маңызды географиялық жағдай, шетелдік капиталға жол беруді және қайта құрылымдалған экономиканың экспортқа бағдарлануын көздейтін нарықтық экономика құрудың либералды моделіне көшу.

4. Латын Америкасында ең серпінді интеграциялық топ – МЕРКОСУР болып табылады.

МЕРКОСУР-ды құру туралы асунсион келісімшарты интеграцияның келесі кезеңдерін қарастырды:

- блок елдері арасындағы тарифтік және тарифтік емес шектеулерді жою;

- үшінші елдерге қатысты бірыңғай кедендік тарифті енгізу;
- макроэкономикалық және салалық саясатты, оның ішінде фискалдық және валюталық саясатты, сондай-ақ қызметтер мен капиталдың қозғалысы бөлігінде үйлестіру.

МЕРКОСУР қызметінің нәтижесінде топшылық сауданың, оның ішінде Бразилия мен Аргентина арасындағы сауданың қарқынды өсуі орын алды, әсіресе тікелей инвестициялар нысанында капиталдың өзара трансшекаралық қозғалысы өсуде [9].

5. КСРО ыдырағаннан кейін оның негізінде Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы құрылды. Экономикалық одақ құру туралы Шартқа сәйкес ТМД-ның басты экономикалық мақсаты тауарлардың, қызметтердің, капиталдар мен жұмыс күшінің ортақ нарығын құру болды. Осындай мақсатқа қол жеткізу үшін еркін сауда, кедендік, төлемдік, ал болашақта валюталық одақтар аймағын біртіндеп және дәйекті қалыптастыру көзделді. Іс жүзінде бұл мақсаттарға жету үлкен кедергілерге тап болды. Саяси жағынан да, экономикалық жағынан да елдер жаңа нарықтық негізде интеграцияға дайын болмады.

Теріс факторларға мыналар жатады:

- саяси әр түрлілікке әкелген елдердің «егемендік шеруі»;
- барлық елдерге әсер еткен терең қаржылық-экономикалық және әлеуметтік дағдарыстар (төлем жасамау дағдарысы, ескі экономикалық байланыстардың үзілуі, рубль аймағының құлдырауы, өзара қарыздар, экономиканың криминализациясы және т. б.);
- экспорттың ұқсас құрылымы және алыс шет елдермен саудаға қайта бағдарлау, әлемдік нарықтардағы бәсекелестік;
- көлік тарифтерінің өсуі, бұл аумақтардың ұзақтығын ескере отырып, өзара сауданың тиімділігін төмендетті.

6. Бірыңғай экономикалық кеңістік (БЭК).

Бірыңғай экономикалық кеңістікті қалыптастырудың негізгі мақсаттары:

- тауарлардың, көрсетілетін қызметтердің, капиталдың және еңбектің жалпы (ішкі) нарығының тиімді жұмыс істеуі;
- халықтың өмір сүру деңгейін арттыру мақсатында тараптардың экономикасын құрылымдық қайта құрудың тұрақты дамуына жағдай жасау
- келісілген салық, ақша-кредит, валюта-қаржы, сауда, кеден және тариф саясатын жүргізу;
- бірыңғай көліктік, энергетикалық және ақпараттық жүйелерді дамыту; экономиканың басым салаларын, өндірістік және ғылыми технологиялық кооперацияны дамытуды мемлекеттік қолдау шараларының жалпы жүйесін құру.

7. Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО).

Одақ аймақтық экономикалық интеграцияның халықаралық ұйымы болып табылады, ол субъективтіліктің халықаралық құқығына ие [10].

Жаңа Одақ қызметі салаларының арасынан сыртқы сауда мен ортақ кедендік саясатты бөліп көрсеткен жөн. ЕАЭО мүшелері ауыл шаруашылығында, өнеркәсіпте, көлікте, энергетикада үйлестірілген саясат жүргізеді және санитариялық және техникалық нормаларды келісілген түрде қолданады. Одақ экономикалық сипатқа ие [11; 12].

Әрине, интеграциялық бірлестіктерді салыстыру қиын, өйткені олардың экономикаларының ауқымы әр түрлі, оларға кіретін елдердің даму деңгейлеріндегі айтарлықтай айырмашылықтар, сондай-ақ басқа интеграциялық компоненттер.

Барлық осы интеграциялық бірлестіктерді іс жүзінде ортақ мақсат біріктіреді. Олардың барлығы қатысушы елдер арасындағы сауда және инвестициялар саласындағы кедергілерді жоюға, үшінші елдерге қатысты бірыңғай кедендік тарифті енгізуге, адамдардың, капитал мен қызметтердің еркін қозғалысы үшін шектеулерді жоюға, салық жүйесін біріздендіруге, заңнаманы жақындатуға бағытталған [13].

Салыстырмалы талдау үшін таңдалған алты аймақтық бірлестіктің ішінде халық саны бойынша ең өкілі ОШАЕА болып табылады, онда бүкіл әлем халқының 8,6% - ы тұрады. Мұнда сатып алу қабілетінің паритеті (СҚП) бойынша есептелген әлемдік ЖІӨ-нің шамамен 4,2% - ы қалыптасады. Әлем халқының 7,2% - ы тұратын ЕО-да 2011 жылы әлемдік ЖІӨ/СҚП 20,0% өндірілді (1-кесте).

Өңірлік интеграциялық бірлестіктер, цифрларда*

Көрсеткіштер	ЕО	МЕРКОСУР	НАФТА	ОШАЕА	ТМД	ЕАЭО
Қатысушы елдер саны	28	4	3	10	12	5
Аумағы. км.кв.	4324782	12190000	21600000	4480000	195487195800	20229248
Халқы, млн адам	506820	247368	466083	592000	279507	183704946
Халық тығыздығы адам/км.кв.	117,2	20,3	32	122,3	699,4	11,01
СҚП бойынша ЖІӨ, млрд. долл.	16100	3097	15221	3334	3400	4360,4
Халық санына СҚП бойынша ЖІӨ млрд доллар	32021	12453	34512	15236	11926	16247
Экспорт бойынша сыртқы сауданың ашықтығы,%	41,4	13,1	15,1	68,4	33,8	53,9
Импорт бойынша сыртқы сауданың ашықтығы, %	38,2	12,9	17,4	59,2	25,9	36,1

* [14] дереккөзі бойынша автормен құрастырылған

Экономиканың ауқымы бойынша алты өңірлік бірлестік арасында көшбасшы позицияға НАФТА тиесілі, онда әлемдік ЖІӨ-нің 22,4% - ы қалыптасады және әлем халқының 6,7% - ы тұрады. Соңғы екі онжылдықта төрт елден (Аргентина, Бразилия, Парагвай және Уругвай) тұратын МЕРКОСУР әлемдік ЖІӨ-дегі үлесін 4,2% - дан 3,9% - ға дейін төмендетті. Әлем халқының шамамен 3,9% - ы тұратын ТМД елдерінде әлемдік ЖІӨ/СҚП үлесі 5,9% - дан 4,3% - ға дейін төмендеді. Мұның себептері белгілі: КСР Одағы ыдырағаннан кейін және жаңа мемлекеттердің қалыптасу кезеңінде ұлттық экономикалардың күрт құлдырауы болды.

Жан басына шаққандағы ЖІӨ-нің ең жоғары орташа мәні НАФТА-ға кіретін елдерге тиесілі (34512 АҚШ доллары). Одан кейін ЕО, МЕРКОСУР, ЕАО, ОШАЕА және ТМД. Бұл ретте ЕО ЖІӨ/СҚП МЕРКОСУР, ОШАЕА, ТМД, ЕАО, НАФТА және КО үшін ұқсас көрсеткіштен 2,5-тен 6 есеге дейін асады. Әрине, интеграциялық құрылымдардың сандық және нәтижесінде сапалық параметрлерінің нашарлау тенденциясын жоққа шығаруға болмайды, егер оның кеңеюі тек саяси немесе экономикалық емес сипаттағы басқа пікірлерден жаңа мүшелерді қабылдау арқылы жүрсен. Сонымен қатар өңірлік құрылымдарға қатысу ұлттық экономикалардың өсуіне алып келеді. Бірақ интеграция автоматты түрде осындай өсуге әкеледі деген пікірлер дұрыс емес сияқты. Интеграция мұндай өсуге мүмкіндік береді, бірақ бұл үшін бірқатар талаптар мен шарттарды орындау қажет [14].

Тауарлар мен қызметтердің экспорты бойынша ашықтықтың ең жоғары деңгейі АСЕАН-ға, содан кейін ЕО мен ТМД-ға тән. НАФТА және МЕРКОСУР нарықтары аз дәрежеде ашық [15].

Салыстырмалы талдау ТМД-ны қоспағанда, іс жүзінде барлық өңірлік интеграциялық бірлестіктерде өзара сауда серпіні (экспорт бойынша) олардың бүкіл экспортына қарағанда неғұрлым жоғары өсу қарқынын көрсететінін айқын көрсетеді.

ТМД-да экспорттың жалпы көлемімен салыстырғанда өзара сауда өсімінің жоғарылау серпіні байқалмады. ТМД елдері 1993 жылдан бері жүріп келе жатқан еркін сауда аймағын құру туралы келісімге 2011 жылдың қазан айында ғана қол қойылды, оған Әзірбайжан мен Түрікменстан қосылмады. Осы Шартқа қол қойылғанға дейін ТМД елдерінде сауда-экономикалық қатынастарда елеулі келіспеушіліктер болғанын мойындау керек, оның үстіне үш ел – Беларусь, Қазақстан және Ресей ЕурАзЭҚ Кеден одағын, Бірыңғай экономикалық кеңістікті, ал енді Еуразиялық экономикалық одақты құра отырып, интеграцияның неғұрлым жоғары кезеңіне өтті.

НАФТА-ны біріктіру үшін өңірлік экспорттың жалпы көлеміндегі өзара экспорттың үлесі айтарлықтай кем емес (тиісінше 79,0 және 91,0%), дегенмен бұл жерде өзара сауда деңгейі ЕО және АТЭС-ке қарағанда айтарлықтай төмен. МЕРКОСУРда өзара сауданың төмен деңгейі байқалады.

Өзара сауданың өсуі оның төмендеу үрдісі байқалатын ТМД мемлекеттерін қоспағанда, барлық өңірлік интеграциялық құрылымдарға тән үрдіс болып табылады. Жоғарыда аталған себептерден басқа, бұл ТМД-ны құрайтын барлық 11 елде соңғы жиырма жыл ішінде жалпы сыртқы сауда мен экспортты Достастықтан тыс нарықтарға қайта бағдарлаумен байланысты.

Қорытынды. Осылайша, зерттеу жұмысын қорытындылай келе, қолданыстағы аймақтық бірлестіктердің ұсынылған тәжірибесін талдау келесі қорытындыларды жасауға мүмкіндік береді:

- интеграциялық үдерістер тиімділігінің маңызды шарты өңірлік бірлестікке қатысушы-елдердің экономикалық даму деңгейлерінің жақындығы болып табылады;
- бұл үдеріс біртіндеп, төменнен жоғары формаларға тізбектеледі, яғни әр кезеңде интеграциялық үдеріске қатысушылардың әрқайсысының мүдделері келісілуі керек болатын үдеріс болып табылады;
- интеграциялық бірлестіктің қатысушы-елдерінің тұрақты макроэкономикалық және әлеуметтік-экономикалық жағдай маңызды шарт болып табылады;
- интеграциялық үдерістердің дамуы мен тереңдеу деңгейіне қарай қатысушы-елдер біртіндеп жекелеген өкілеттіктерді беруге тиіс ұлттықтан да жоғары құрылымдар құру қажет болады;
- прогресс үшін көптеген мүмкіндіктер бар, бұл сауда және инвестициялар саласындағы ырықтандыруды дәйектейді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Либман А.М., Хейфец Б.А. Корпоративная модель региональной экономической интеграции // МЭ и МО. – Москва: Наука. – 2007. – №3. – С. 15-22.
2. Blecker R.A., 2003. The North American Economies After NAFTA. International Journal of Political Economy. – V.33(3). – P. 5-8.
3. Газалиев А.М. Республика Казахстан в системе мировой политики / Газалиев А.М. – Караганда: Изд-во Карагандинского Технического Университета. – 2011. – 100 с.
4. Сатубалдин С. Приоритеты развития единого экономического пространства // Алматы: Бис. – 2004. – 312 с.
5. Шмелев Н.П., Федоров В.П. Евросоюз - Россия: мера сотрудничества // Современная Европа. - Москва: Институт Европы РАН. – 2011. – №2. – С. 1-25.
6. Brou D., Ruta M., 2006. Special Interests and the Gains from Political Integration. Economics and Politics. – V.18(2) . – P. 208-210.
7. Sinn H.W., 2002. Der neue System wettbewerb. Perspektiven der Wirtschaftspolitik. Jg.3(4). – P. 398-399.
8. Либман А.М. Взаимодействие государства и бизнеса на постсоветском пространстве: возможности и риски // Общественные науки и современность. – 2005. – №4. – С. 63-74.
9. Романова З. Латинская Америка: Региональная интеграция на новом витке развития // МЭ и МО. – Москва: Наука. – 2005. – №10. – С. 88-98.
10. Трещенков Е. Европейская и евразийская модели интеграции: пределы соизмеримости // МЭ и МО. – Москва: Наука. – 2014. – №5. – С. 31-41.
11. Кавешников Н.Ю. Развитие институциональной структуры Евразийского экономического сообщества // Евразийская экономическая интеграция. – Москва, 2011. – №2(11). – С. 19-36.
12. Камышевский В.И. От ЕврАзЭС к Евразийскому союзу // Евразийский юридический журнал. – Москва, 2011. – №8(39). – С. 11-14.
13. Сагадиев К.А. Реформы: аналитический взгляд. – Алматы: НППИК «GAUHAR». – 2006. – 336 с.
14. Иришев Б.Г. Франция: вхождение в 21 век. Опыт, стратегия и тактика экономической политики в эпоху глобализации / Б.Г. Иришев. – Алматы: Паритет. – 2002. – 84 с.
15. Севастьянов С. Новые проекты Азиатско-тихоокеанской интеграции // МЭ и МО. – Москва: Наука. – 2011. – №1. – С. 48-54.

REFERENCES

1. Libman A.M., Hejfec B.A. Korporativnaja model' regional'noj jekonomicheskoy integracii [Corporate model of regional economic integration] // MJeI MO. – Moskva: Nauka. – 2007. – № 3. – S. 15-22 [in Russian].
2. Blecker R.A., 2003. The North American Economies After NAFTA. International Journal of Political Economy. – V.33(3). – P. 5-8.

3. Gazaliev A.G. Respublika Kazahstan v sisteme mirovoj politiki [The Republic of Kazakhstan in the system of world politics] / A.G. Gazaliev - Karaganda: Izd-vo Karagandinskogo Tehnicheskogo Universiteta, 2011. – 100 s. [in Russian].
4. Satubaldin S. Prioritety razvitiya edinogo jekonomicheskogo prostranstva [Priorities for the development of the common economic space] // Almaty: Bis. – 2004. – 312 s. [in Russian].
5. Shmelev N.P., Fedorov V.P. Evrosojuz - Rossija: mera sotrudnichestva [Russia: measure of cooperation] // Sovremennaja Evropa. - Moskva: Institut Evropy RAN. – 2011. – №2. – S. 1-25. [in Russian].
6. Brou D., Ruta M., 2006. Special Interests and the Gains from Political Integration. Economics and Politics. – V.18(2). – P. 208-210.
7. Sinn H.W. 2002. Der neue System wettbewerb. Perspektiven der Wirtschaftspolitik, Jg.3(4). – P. 398-399.
8. Libman A.M. Vzaimodejstvie gosudarstva i biznesa na postsovetskom prostranstve: vozmozhnosti i riski [Interaction between the state and business in the post-Soviet space: opportunities and risks] // Obshhestvennye nauki i sovremennost'. – 2005. – №4. – S. 63-74 [in Russian].
9. Romanova Z. Latinskaja Amerika: Regional'naja integracija na novom vitke razvitiya [Latin America: Regional integration on a new stage of development] // MJeI MO. – Moskva: Nauka. – 2005. – №10. – S. 88-98 [in Russian].
10. Treshhenkov E. Evropejskaja i evrazijskaja modeli integracii: predely soizmerimosti [European and Eurasian models of integration: limits of commensurability] // MJeI MO. – Moskva: Nauka. – 2014. – №5. – S. 31-41 [in Russian].
11. Kaveshnikov N.Ju. Razvitie institucional'noj struktury Evrazijskogo jekonomicheskogo soobshhestva [Development of the institutional structure of the Eurasian Economic Community] // Evrazijskaja jekonomicheskaja integracija. – Moskva. – 2011. – №2(11). – S. 19-36 [in Russian].
12. Kamysheskij V.I. Ot EvrAzJeS k Evrazijskomu sojuzu [From the EurAsEC to the Eurasian Union] // Evrazijskijj uridicheski jzhurnal. – Moskva. – 2011. – №8(39). – S. 11-14 [in Russian].
13. Sagadiev K.A. Reformy: analiticheskij vzgljad [Reforms: An Analytical View] / K.A. Sagadiev. – Almaty: NPPIK «GAUHAR». – 2006. – 336 s. [in Russian].
14. Irishev B.G. Francija: vhozhdenie v 21 vek. Opyt, strategijai taktika jekonomicheskoy politiki v jepohu globalizacii [France: entering the 21st century. Experience, strategy and tactics of economic policy in the era of globalization] / B.G. Irishev. – Almaty: Raritet. – 2002. – 84 s. [in Russian].
15. Sevast'janov S. Novye proekty Aziatsko-tihookeanskoj integracii [New projects of Asia-Pacific integration] // MJeI MO. – Moskva: Nauka. – 2011. – №1. – S. 48-54 [in Russian].

Шакеев С.С., Невматулина К.А., Темирбекова Л.А.

ОСОБЕННОСТИ УСЛОВИЙ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В РАЗНЫХ ТИПАХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ

Аннотация

Цель исследования: в условиях усиления взаимосвязи и взаимозависимости национальных хозяйств, интернационализация хозяйственной жизни переходит к качественно новому этапу мирохозяйственных связей, основанных на внедрении национальных факторов производства в единый воспроизводственный процесс в мировых масштабах. Развиваясь на двух уровнях - глобальном и региональном, интеграционный процесс характеризуется с одной стороны, нарастанием зависимости национальных хозяйств от мировой экономики, с другой экономическим сближением стран, объединяющихся в группы. Используемые методы исследования: методическую основу исследования составили общенаучные методы восхождения от абстрактного к конкретному, анализа и синтеза, системного анализа, применялись методы статистического и сравнительного анализа. Результаты исследования: анализ и синтез особенностей условий хозяйствования позволил трактовать экономическую природу интеграционных пространств и выделить общее и особенное в их генезисе и функционировании. Каждая из национальных экономик интегрируется в мировое хозяйство под влиянием общих и специфических факторов, обуславливающих приоритеты тех или иных форм интеграции. Выводы исследования: опыт реализации интеграционных объединений показывает, что эта форма является своего рода компенсацией процесса транснационализации экономик и в группе стран с близкими уровнями экономического развития приводит к хорошим результатам.

Shakeyev S., Nevmatulina K., Temirbekova L.

**FEATURES OF ECONOMIC CONDITIONS
IN DIFFERENT TYPES OF INTEGRATION ASSOCIATIONS**

Annotation

Purpose of the study: in the context of strengthening the interconnection and interdependence of national economies, the internationalization of economic life is moving to a qualitatively new stage of world economic relations based on the introduction of national factors of production into a single reproduction process on a global scale. Developing at two levels - global and regional, the integration process is characterized, on the one hand, by the growing dependence of national economies on the world economy, and on the other hand, by the economic convergence of countries uniting into groups. Research methods used: the methodological basis of the research was general scientific methods of ascent from the abstract to the concrete, analysis and synthesis, system analysis, methods of statistical and comparative analysis were used. Results of the study: analysis and synthesis of the features of economic conditions made it possible to interpret the economic nature of integration spaces and highlight the common and the special in their genesis and functioning. Each of the national economies is integrated into the world economy under the influence of general and specific factors that determine the priorities of certain forms of integration. Conclusions of the study: the experience of implementing integration associations shows that this form is a kind of compensation for the process of transnationalization of economies and in a group of countries with similar levels of economic development leads to good results.

